

ĮMONIŲ BANKROTO IR JO PROCESO TYRIMAS

Lukas Giriūnas

Daktaras, lektorius

*Mykolo Romerio universiteto Ekonomikos ir finansų valdymo fakulteto
Finansų ir mokesčių katedra*

El.paštas: Lukas.Giriunas@mruni.eu

Aivaras Kazlauskas

Magistrantas

*Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto
Apskaitos ir audito katedra*

El. paštas: AivarasKazlauskas@gmail.com

Stripsnyje nagrinėjamas įmonių bankrotas ir jo procesas. Pastaraisiais metais Lietuvoje susiduriama su bankroto proceso baigimo problema – pradėtų bankroto procesų užbaigiama vos trečdalis. Tokie atliktos statistinių duomenų analizės rezultatai leidžia teigti, kad įmonių bankroto procesas reikalauja naujų tyrimų. Nustatytos esminės tobulintinos bankroto proceso sritys, numatytos ir naujos jo vertinimo kryptys. Atliktas empirinis tyrimas siekiant išsiaiškinti bankroto proceso eigą bei jo tobulintinas sritis Lietuvoje, tam tikslui pasitelkiant statistinių duomenų analizę ir įmonių bankroto teorinę apžvalgą.

Reikšminiai žodžiai: *įmonių bankrotas, bankroto procesas, bankroto byla.*

Įvadas

Reikia pažymėti, kad daug metų Lietuvos ir užsienio mokslininkai tyrinėjo bankroto atsiradimo priežastis, kurios susijusios su sudėtinga nuolat kintančia, t.y. dinamine, verslo aplinka. Egzistuojant šiandieninėms ekonominėms sąlygoms įmonei sunku išvengti mokėjimų sutrikimų, t.y. apyvartinių lėšų trūkumo ar kitų krizinių finansinių verslo situacijų. Tačiau dažniausiai įmonės nesugebėjimą prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos lemia ne tik vidinės, bet ir išorinės įmonės aplinkos pokyčiai. Prie pastarųjų galima būtų priskirti ekonomikos lėtėjimą, šalies mokesčių sistemos nestabilumą, verslo subjektams tenkančią didelę mokesčių našta, dažną verslą reglamentuojančių įstatymų kaitą, nesąžiningą verslo konkurenciją, sudėtingas verslo kreditavimo sąlygas ir pan. Būtent šios priežastys, kaip rodo Ooghe ir De Prijcker (2008) atliktas tyrimas, lemia įmonių bankrotų dažnį ir jo dinamiką. Countryman (1964), Jasienė ir Laurinavičius (2011), Januševičiūtė ir Jurevičienė (2011) įvardija įmonių bankrotą lemiančias vidines priežastis: sąlyginai didelės apimties įsipareigojimai kreditoriams, apyvartinių lėšų trūkumas, atsiradęs dėl netinkamo piniginių srautų valdymo, klaidingas įmonės finansinės analizės rezultatų interpretavimas ar netgi ignoravimas, prastas bendras

verslo administravimas ir kt. Tačiau egzistuojanti praktika rodo, kad bankrotai vyksta būtent tose įmonėse, kur nėra tinkamai suformuota ir efektyviai funkcionuojanti vidaus kontrolės sistema ar nėra periodiškai atliekama finansinė analizė.

Atlikta statistinių duomenų analizė leidžia teigti, kad, nepaisant vis didėjančio įmonių bankroto skaičiaus Lietuvoje, jo procesas ir reglamentavimas atitinkamai įstatymais ar kitais norminiais aktais nėra tobulinamas. Būtent tai apsunkina ganėtinai sudėtingą bankroto procesą, juolab, kad ir vienintelio bankroto eigos būdo būti tiesiog negali, o pastarasis turi būti vertinamas ne tik konkrečios valstybės, bet ir pramonės šakos, įmonės tipo atveju individualiai. Nors Lietuvoje bankroto proceso eigos klausimas dar kol kas nekliamas, tačiau pasaulinėje (ne tik mokslinėje) terpėje ši tema yra ganėtinai plačiai aptariama ir analizuojama tokių mokslininkų, kaip Altman (1968, 1977, 1984, 2006), Mackevičius (2005, 2011), Garškaitė (2008), Acharya, Subramanian (2009), Helwege (2010), Rugenytė ir kt. (2010), Bivainis ir Garškaitė (2011) ir kt. Jų tyrimuose yra sprendžiamas ne tik įmonių bankrotų priežasčių, tiesiogiai lemiančių proceso eigą, bet ir proceso diferenciacijos, atsižvelgiant į įmonės tipą, jos veiklos sferą ir kt., klausimas.

Taigi, šio tyrimo **objektas** – įmonės bankrotas ir jo procesas.

Tyrimo **tikslas** – identifikuoti Lietuvos įmonių bankroto proceso tobulintinas sritis.

Tyrimo **uždaviniai**:

- atlikti bankroto ir jo proceso sampratos identifikacinį tyrimą;
- atlikti bankroto proceso Lietuvoje tyrimą.

Tyrimo **metodai**. Darbe atlikta Lietuvos ir užsienio mokslinių darbų, ekonominės literatūros, bankrotą reglamentuojančios teisinės bazės ir statistinių duomenų analizė, pasitelkiant tokius metodus, kaip informacijos rinkimą, sisteminimą, lyginimą, detalizavimą ir apibendrinimą.

1. Bankroto ir jo proceso sampratos identifikacinis tyrimas

Įmonės veiklos perspektyvos ir tęstinumas rūpi ne tik pačiai įmonei, bet ir su ja susijusiems subjektams: investuotojams, akcininkams, bankams, pirkėjams, tiekėjams ir kitiems verslo dalyviams. Todėl kaip teigia Mackevičius, Silvanavičiūtė (2011), svarbu, kad kiekviena įmonė turėtų savo veiklos stabilumo ir tęstinumo vertinimo modelį. Taikydamos jį, įmonės galėtų ne tik iš anksto nustatyti bankroto tikimybę, kitus gresiančius pavojus, riziką, bet ir imtis veiksmingų strateginių sprendimų įmonės veiklai gerinti. Kartais net ir dėl vieno neteisingo sprendimo gerai dirbanti įmonė gali atsidurti prie bankroto ribos. Bendriausia prasme bankrotas suprantamas kaip negalėjimas išsimokėti skolų, sužlugimas, įmonės likvidavimas. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (2001) bankrotą pateikia kaip nemokios įmonės būseną, kuomet įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka. Tačiau mokslinėje literatūroje sutinkama begalė bankroto sąvokų, apibūdinančių vis kitą jo analizės aspektą (1-oji lentelė).

1 lentelė. Bankroto sąvokų įvairovė

Apibrėžimas	Šaltinis
Bankrotas – tai negalėjimas išsimokėti skolų, sužlugimas.	Gruber, Warner (1977), Loderer, Sheehan (2012).
Bankrotas – tai kartu ir galimybė iš naujo sėkmingiau bei apdairiau pamėginti vykdyti komercinę veiklą.	Rugenytė ir kt. (2010).
Bankrotas – tai neatsargaus nemokumo atvejis, esant skolininko kaltei, tačiau nesant skolininko tyčios.	Spaičienė (2010).
Bankrotas – tai situacija, kai fizinis ar juridinis asmuo negali padengti savo skolų.	Lileikienė, Kulyčienė (2009), Castanias (2012), Leland, Toft (2012), Warner ir White (2012).
Bankrotas – tai įmonės trijų mėnesių nemokumo rezultatas.	Yoon, Kwon (2010), Gosnell ir kt. (2012).
Bankrotas – tai nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka.	LR įmonių bankroto įstatymas (2001)

Šaltinis: sudaryta autorių

Iš pirmos lentelės matyti, kad mokslinėje literatūroje bankroto sąvoka interpretuojama įvairiai – sąvokų egzistuoja daug, tačiau visi mokslininkai vieningai sutaria, kad bankrotas – tai neišvengiamas reiškinys. Natūralu yra, kad vienos įmonės, neišsilaikiusios konkurencijos, bankrutuoja, o kitos užima jų turėtą rinkos dalį. Remiantis LR įmonių bankroto įstatyme (2001) pateikta bankroto sąvoka, galima teigti, kad įmonės, nesugebančios įvykdyti savo mokesčių įsipareigojimų, priverstos kelti bankroto bylą. Būtent toks jos pasirinkimas ir yra vadinamas bankroto proceso pradžia, nors kaip rodo atlikta mokslinės literatūros analizė, bankroto procesas taip pat gali būti suprantamas labai įvairiai (2-oji lentelė).

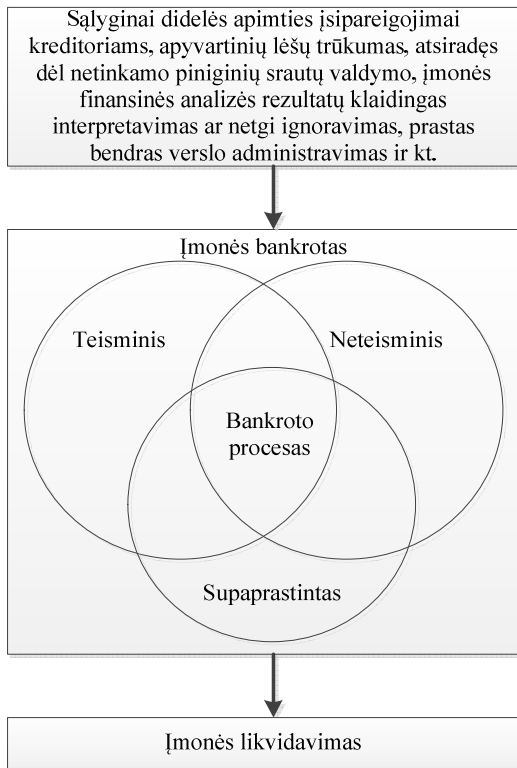
2 lentelė. Bankroto proceso sąvokų įvairovė

Apibrėžimas	Šaltinis
Bankroto procesas – tai teismo arba ne teismo tvarka vykdomų įmonės bankroto procedūrų visuma.	LR įmonių bankroto įstatymas (2001)
Bankroto procesas – tai bankroto eiga, kuri gali būti vykdoma teismine, neteismine ir supaprastinta tvarka.	Jackson (2001)
Bankroto procesas – tai supaprastintas verslo likvidavimo procesas, kai įmonei nepakanka lėšų ne tik veiklos vykdymui, bet ir jos pabaigai.	Gruber, Warner (1977), Easterbrook (1990).
Bankroto procesas – tai normalus rinkos ekonomikos reiškinys, skatinantis ekonominių santykių gyvybiškumą.	Višinskis (2005).
Bankroto procesas – tai neatsiejama rinkos ekonominių santykių dalis.	Narvilas (2005).
Bankroto procesas – tai ne įmonės nemokumo sąlygotas jos likvidavimo procesas, bet politinis reiškinys, padedantis atsisakius įsipareigojimų verslą pradėti kurti iš naujo.	Adler (1993), Weiss, Wruck (1998).

Šaltinis: sudaryta autorių

Atlikta bankroto proceso sąvokų palyginamoji analizė leidžia teigti, kad egzistuoja daugybė bankroto proceso sąvokos interpretacijų, taip pat ir prieštaraujančių viena kitai. Pavyzdžiui, daugelyje nagrinėtų užsienio ir Lietuvos literatūros šaltinių sutinkama, jog bankroto procesas yra įmonės nemokumo nulemtas reiškinys, tačiau Adler (1993), Weiss, Wruck (1998) teigia, kad bankroto procesas – tai ne įmonės nemokumo lemtas jos likvidavimo procesas, bet politinis reiškinys, padedantis verslą pradėti kurti iš naujo, atsisakius įsipareigojimų. Tačiau nepaisant egzistuojančių prieštaravimų, su tokiu teiginiu negalima nesutikti, nes, kaip rodo praktika, iš tiesų dažnai įmonės bankroto procesu yra piktnaudžiaujama siekiant teisiškai likviduoti įmonės įsipareigojimus, taip siekiant pradėti analogišką verslą tik jau registruojant naują įmonę. Tačiau, nepaisant egzistuojančios sąvokų įvairovės, mokslininkai vieningai sutaria, kad bankroto proceso sąvoka priklauso nuo to, kaip jis yra vykdomas – teismine ar neteismine tvarka. Pradėjus bankroto procesą, kaip teigia Mackevičius (2011), tiek teismine, tiek ir neteismine tvarka, bankrutuojančiai įmonei skiriamas bankroto administratorius, kuris kartu atlieka ir įmonės likvidatoriaus funkcijas, kuomet priimama teismo nutartis likviduoti įmonę. Reikia pažymėti, kad teismo bankroto proceso metu teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo turi kreditoriai, savininkai, įmonės vadovas, įmonės likvidatorius, o teismas, iškėlęs įmonės bankroto bylą, paskiria įmonės bankroto administratorių. Neteisminė bankroto procedūra, kaip teigia Norkus, Sinkevičius (2012), yra veiksmingesnė ir pigesnė, nei teisminė, nes tokiu atveju įmonės bankroto procedūras vykdo kreditoriai. Svarbu pabrėžti, kad neteismine tvarka įmonės bankroto procesas negali vykti, jeigu jai yra pareikšti kokie nors turiniai reikalavimai, nes teisminis bankroto procesas yra skirtas visų kreditorių reikalavimų proporcingam patenkinimui užtikrinti. Atlikta bankroto proceso sąvokų įvairovės analizė leidžia teigti, kad: kai įmonė neturi turto arba jos turto neužtenka padengti teises ir administracines bankroto procedūros išlaidas, taikomas supaprastintas bankroto procesas. Pastarojo metu Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (2001) reglamentuoja galimybę įmonei su kreditoriais sudaryti taikos sutartį, kurioje turi būti apibrėžiami įmonės įsipareigojimai bei kreditorių reikalavimų patenkinimo būdai ir terminai.

Gauti išsamios bankroto ir jo proceso sąvokų analizės rezultatai leidžia teigti, kad visų autorių pateiktuose nors ir labai skirtinguose bankroto ir jo proceso apibrėžimuose vis dėlto atsispindi bent keli pagrindiniai bankroto proceso rezultatai: įmonės likvidavimas teisminiu, neteisminiu ar paprastuoju būdu. Atlikta užsienio ir Lietuvos mokslinės literatūros analizė bankroto ir jo proceso sampratos tyrimo klausimu, leidžia pateikti visa apimančią ir apibendrinančią bankroto proceso apibrėžimą: bankroto procesas – tai įmonės mokumo problemų nulemtas veiksnys – bankroto teisminės, neteisminės arba paprastosios formos eiga, kurios rezultatas bet kuriuo atveju privalo būti įmonės likvidavimas siekiant kaip įmanoma geriau patenkinti įmonės kreditorių poreikius (1-asis paveikslas).



1 pav. Apibendrinta bankroto proceso sąvoka
(Sudaryta autorių)

Apibendrinant bankroto proceso sąvoką galima teigti, kad bankroto procesą inicijuoti gali ne tik įmonės kreditoriai, bet ir įmonės savininkas, kuriam priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, administracijos vadovas arba likvidatorius, kuris vykdo įmonės likvidavimą kitais įstatymų numatytais būdais ir egzistuojant tam tikroms sąlygoms, galima kelti bankroto bylą įmonei (2-asis paveikslas).

Pažymėtina, kad užtenka bent vieno iš 1-ajame paveiksle pateiktų pagrindų, kad įmonei būtų galima inicijuoti bankroto procesą. Svarbu pabrėžti, kad bankroto procesą tikslinga pradėti kuo anksčiau, siekiant, kad įmonė neprisiimtų dar daugiau įsipareigojimų, o tai yra ypatingai svarbu, kuomet bankrutuoja neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo. Bet, kaip teigia Beaver ir kt. (2012), įmonės finansinės analizės metu nustačius padidėjusią bankroto riziką, įmonė turi ieškoti kuo įvairesnių ir efektyvesnių būdų bankrotui išvengti ir veiklos tęstinumui garantuoti.

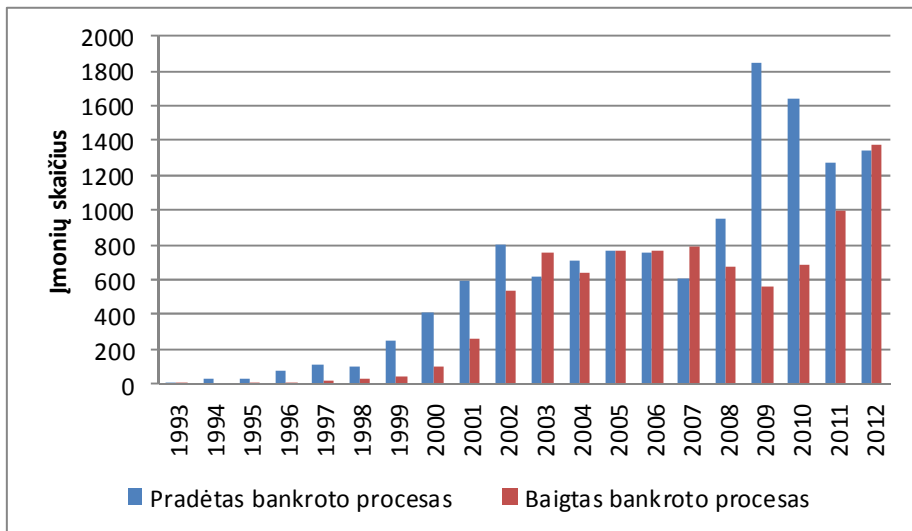


2 pav. Bankroto bylos kėlimo pagrindai
(Sudaryta autorių pagal Lietuvos įmonių bankroto įstatymą, 2001)

Altman (1968) teigia, kad veiksmingiausia bankroto diagnostikos priemonė yra išsami įmonių veiklos analizė, nes sistemingai atliekama įmonių veiklos analizė gali tapti ir bankroto prevencine priemone. Labai svarbu, kad įmonių vadovai daugiau dėmesio skirtų įmonės būtent tam, o analitikai ieškotų tinkamiausių metodikų bankrotams prognozuoti. Kaip teigia Bivainis, Garškaitė (2010), remiantis bankroto prognozavimo modeliais, galima sumažinti arba pašalinti bankroto grėsmę ir priimti teisingus strateginius sprendimus.

2. Bankroto proceso problematikos Lietuvoje identifikacinis tyrimas

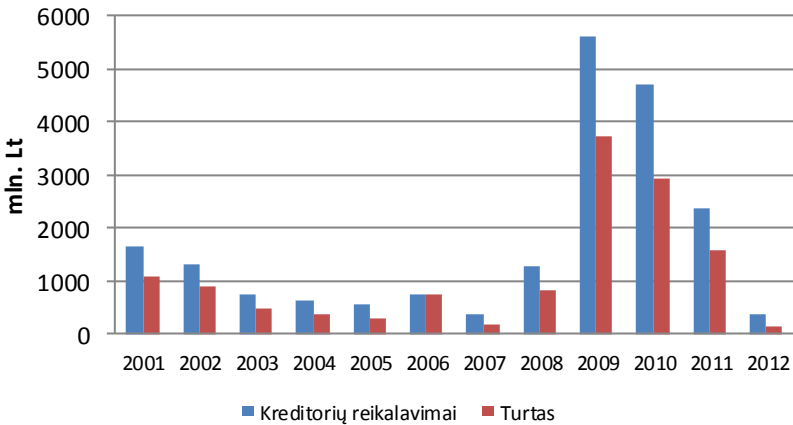
Reikia pažymėti, kad per pastaruosius dvidešimt metų Lietuvoje veikiančiose įmonėse buvo pradėtas didesnis skaičius bankroto procesų nei jų baigta. Atlikta statistinių duomenų analizė tik patvirtina iš anksto suformuluotą hipotezę ir įrodo, jog Lietuvoje reglamentuojamo bankroto proceso eiga reikalauja sisteminių pokyčių (3 pav.).



3 pav. Pradėtų ir baigtų įmonių bankrotų proceso skaičiaus dinamika

Sudaryta autorių pagal Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos duomenis

Atlikta statistinių duomenų analizė nurodo, kad remiantis Įmonių bankroto valdymo departamento duomenimis 2009 m. pabaigoje bankroto procesas buvo vykdomas 2699 įmonėse, iš jų likvidavimo procedūra vykdoma tik 57,72 proc. įmonių, o likusiai jų daliai, net 42,28 proc., sprendimas dėl tolesnės bankroto procedūros vykdymo eigos dar nebuvo priimtas. 3-iajame paveiksle matyti, kad 2009 m., lyginant su 2008 m. bankroto procesų skaičius Lietuvoje veikiančiose įmonėse išaugo net 67,76 proc. Toks pokytis gali būti paaiškinamas tuo, jog tuo metu šalyje, kaip ir 1998-2002 m., vyravo ekonomikos krizė, nulėmusi mokumo problemų atsiradimą didesniame įmonių skaičiuje. Tačiau, kaip teigia Kataržytė, Blažulionienė (2010), toks bankroto procesų iniciavimo protrūkis gali būti paaiškinamas ir dėl verslo apmokestinimą reglamentuojančios teisinės bazės pokyčių. Būtent pastarieji, orientuoti į individualių įmonių mokamų mokesčių naštos didinimą ir lėmė tai, jog individualių įmonių bankroto procesų 2008-2010 m. laikotarpiu pradėta net 19,7 proc. visų jų inicijavusių įmonių, kai 2007 metais jų bankrutavo vos 6,9 proc. Svarbu pabrėžti ir tai, kad nepaisant Adler (1993), Weiss, Wruck (1998) pateikto bankroto proceso apibrėžimo, nurodančio, kad bankroto procesas – tai ne įmonės nemokumo nulemtas jos likvidavimo procesas, bet politinis reiškinys, padedantis atsisakius išsipareigojimų verslą pradėti kurti iš naujo, Lietuvoje inicijuojami įmonių bankrotai yra lemti tik mokumo problemų (4-asis paveikslas).



4 pav. Bankroto procese dalyvaujančių įmonių turto ir įsipareigojimų santykis

(Sudaryta autorių pagal Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos duomenis)

Turto ir kreditorių reikalavimų, tenkančių vienai bankrutuojančiai įmonei, rodikliai rodo, kad pastaraisiais metais bankrutuoja vis stambesnės, daugiau turto ir įsipareigojimų turinčios įmonės. Svarbu pažymėti ir tai, kad jos pasižymi ir pakankamai solidžia ūkinės-komercinės veiklos vykdymo trukme. Nagrinėjant 1993–2010 m. bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių veiklos trukmę, pastebima, kad viena bankrutuojanti įmonė iki bankroto veiklą vykdė vidutiniškai apie 7,6 metus. Tokia statistika leidžia teigti, kad vis dėlto Lietuvoje įmonės bankrutuoja dėl apyvartinių lėšų trūkumo, rinkos praradimo, nulemtu padidėjusios konkurencijos ir kitų veiksnių. Apibendrinant reikia pažymėti, kad Lietuvoje veikiančių įmonių bankrotai yra natūralūs, o ne tyčiniai, juolab, kad ir analizuojant 1993–2010 metų baigtų bankroto procesų trukmę matyti, jog procesai teismo tvarka truko ilgiau (21,7 mėn.) nei bankroto procesai ne teismo tvarka (12,9 mėn.) ar supaprastinti bankroto procesai (11,1 mėn.). Todėl siekiant identifikuoti bankroto proceso eigos silpnąsias vietas, nulemtas ne tik bankroto proceso formos pasirinkimu, nuspręsta atlikti empirinį tyrimą – apklausą.

Kiekybiniam empiriniam tyrimui atlikti pasirinktas atsitiktinės atrankos metodas – 20 Lietuvoje bankrutavusių įvairios teisinės formos, dydžio ir veiklos srities įmonių vadovų – ekspertų apklausa. Tokį pasirinkimą lėmė kelios priežastys. Pirmą, ekspertų apklausa yra plačiai socialiniuose moksluose paplitęs tyrimo metodas, nes yra paprastas ir patikimas (Kardelis, 2005). Antra, ekspertų apklausa yra specifinė apklausa, kurios metu apklausama specialiai parinkta respondentų grupė, turinti kurios nors srities žinių, t. y. tyrimo subjektas yra tikslinė grupė, šio tyrimo atveju – bankrutavusių Lietuvos įmonių vadovai. Trečia, anketinio tyrimo metodas pasirinktas, nes yra patogus, sudaroma galimybė

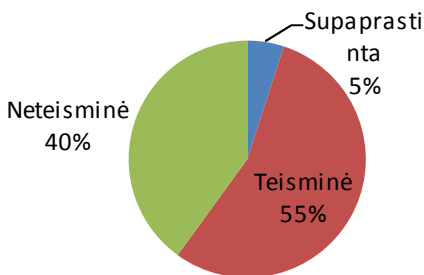
apklausti respondentus vienu metu, nedidelės apklausos organizavimo sąnaudos, galimybė pasiekti respondentus per atstumą, gautus atsakymus patogiu apdoroti ir panašiai, taip pat svarbu šio metodo patikimumas ir kiti šio metodo pranašumai lyginant su kitais metodais.

Apžvelgiant atlikto tyrimo rezultatus, analizuota:

- kokių veiksmų ėmėsi (jei iš vis ėmėsi) įmonės vadovai siekdami išvengti bankroto;
- kokią bankroto proceso formą bankrutavusios įmonės buvo pasirinkusios – teisminę, neteisminę ar supaprastintą;
- kokios priežastys lėmė bankroto proceso formos pasirinkimą;
- su kokiomis problemomis susidūrė ir kokius bankroto proceso trūkumus pastebėjo.

Siekiant nustatyti, kiek respondentai prieš įmonės bankrotą buvo susipažinę su įmonės finansinės analizės rezultatais ir interpretacijomis, buvo analizuota, ar įmonėse buvo periodiškai atliekama finansinė analizė. Net 14 įmonių iš 20 (70 proc.) apklaustųjų teigė, kad jų įmonės periodiškai atlikdavo finansinę analizę. Tačiau tik 5 (35,71 proc.) remdamiesi jos rezultatais priimdavo atitinkamus įmonės vykdomos veiklos valdymo sprendimus. Tokie gauti anketinės apklausos rezultatai leidžia teigti, kad bankrutavusios įmonės per mažai dėmesio skyrė būtent įmonės greitam prisitaikymui prie nuolat besikeičiančios verslo aplinkos. Kaip nurodo atliktos anketinės apklausos rezultatai, galima manyti, kad būtent todėl bankrutavusios įmonės po ilgametės veiklos susidūrė su mokumo problemomis.

Reikia pažymėti, kad net 55 proc. respondentų vis dėlto pasirinko teisminį bankroto procesą, kiek mažiau neteisminį, o supaprastintą bankroto proceso formą pasirinko vos vienas iš apklaustųjų (5 pav.).



5 pav. Bankroto proceso formos raiška

Sudaryta autorių pagal atliktos anketinės apklausos rezultatus

Toks rezultatas leidžia teigti, kad bankrutuojančių įmonių vadovai nelinkę taikiai susitarti su įmonės kreditoriais dėl skolų padengimo. Tačiau, kaip anketinio tyrimo metu nurodė respondentai, inicijavę teisminį bankroto procesą, jie tiesiog neturėjo jokių finansinių galimybių padengti įmonės prisiimtus įsipareigojimus. Būtent dėl šios priežasties nesant galimybei susitarti su kreditoriais, pastarieji inicijavo skolininko bankroto procesą tikėdamiesi atgauti bent dalį skolos. Reikia

pabrėžti, kad atlikta anketinė analizė parodė, jog egzistuoja ir keletas problemų, egzistuojančių bankroto procese, priklausomai nuo jo formos.

Tie respondentai, kurie bankrotą iniciavo ir jį vykdė teisiniu būdu, susidūrė su tokiais problemomis, kaip priverstinis teismo įpareigojimas. Tačiau kaip teigia Mitchell (1993), tokios priemonės dažniausiai pririekia tuomet, kai bankroto bylos iniciatorius yra kreditorius, nes bankrutuojančios įmonės vadovas dažniausiai piktybiškai neperduoda įpareigotam bankroto administratoriui likusio turto bei dokumentų, - juos slepia ar net sunaikina. Tokiu atveju egzistuoja labai didelė problema, nes įstatyme apibrėžta administracinė atsakomybė už pareigų nevykdymą ir trukdymą bankroto procesui gali siekti 1000 litų per dieną kreditoriaus naudai, tačiau teismai retai kada skiria tokio dydžio baudas.

Respondentai pagrindine problema įvardija tai, kad nėra aiški turto vertės nustatymo procedūra, o daugelis jos rezultatais nebūna patenkinti dėl to, kad turto vertintojus parenka bankroto administratorius, kuris, respondentų nuomone, gali būti suinteresuotas turta įkainoti mažesne nei rinkos verte.

Prie bankroto, vykdomo teisiniu keliu, problematikos galima priskirti ir vis dar bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto apsaugos problemą. Daugelis apklaustųjų teigė, kad bankroto proceso metu jiems, kaip bankrutuojančios įmonės vadovams, buvo neaišku, kiek konkrečiai galima naudotis įmonei priklausančiu turto, nes, kaip rodo atlikta apklausa, bankroto proceso metu yra areštuojamos lėšos, tačiau jomis vis dar leidžiami įvairūs atsiskaitymai. Taip pat nemaža problema egzistuoja tuomet, kai bankrutuojančios įmonės balanse nėra piniginių lėšų, o bankroto procesas yra uždeliamas.

Išvados

Atlikus mokslinės literatūros analizę ir praktinę studiją bankroto proceso klausimu, galima teigti, jog:

1. Išanalizavus moksliniuose darbuose pateikiamų sąvokų „bankrotas“ ir „bankroto procesas“ reikšmes, nustatyta, kad ši sąvoka apibūdinta nepakankamai išsamiai, pabrėžiant tik vieną kažkurį jos aspektą. Apibrėžiant bankroto procesą būtina pateikti visaapimančių ir apibendrinančių bankroto proceso apibrėžimą: tai įmonės mokumo problemų nulemtu veiksnio – bankroto teisinės, neteisinės arba paprastosios formos eiga, kurios bet kuriuo atveju rezultatas privalo būti įmonės likvidavimas siekiant kaip įmanoma geriau patenkinti įmonės kreditorių poreikius.
2. Įmonės sistemingai atliekamos finansinės analizės, kaip vienos iš efektyviausių bankroto diagnostikos priemonių, metu nustačius padidėjusią bankroto riziką, turi būti ieškoma kuo įvairesnių ir efektyvesnių būdų bankrotui išvengti ir jų veiklos tęstinumui garantuoti.
3. Atlikta statistinių duomenų analizė leidžia teigti, kad pastaraisiais metais bankrutuoja vis stambesnės, daugiau turto ir įsipareigojimų turinčios įmonės. Svarbu pažymėti ir tai, kad jos pasižymi ir pakankamai solidžia ūkinės-komercinės veiklos vykdymo trukme.
4. Anketinis tyrimas parodė, kad bankrutavusios įmonės per mažai dėmesio skyrė greitam įmonės prisitaikymui prie dinaminės verslo aplinkos, o tai nulėmė ir

po ilgametės ūkinės-komercinės veiklos mokumo problemų atsiradimą. Bankroto procesas dažniausiai vyksta teismine tvarka ir tik itin retais atvejais yra taikiai susitariama su įmonės kreditoriais dėl įsipareigojimų padengimo.

Literatūra

- Acharya, V. V.; Subramanian, K. V. (2009). Bankruptcy Codes And Innovation // Review of Financial Studies. Vol. 22(12). p. 4949-4988.
- Adler, B. E. (1993). Financial And Political Theories Of American Corporate Bankruptcy // Stanford Law Review. p. 311-346.
- Altman, E. I. (1968). Financial Ratios, Discriminant Analysis And The Prediction Of Corporate Bankruptcy // The Journal Of Finance. Vol. 23(4). p. 589-609.
- Altman, E. I. (1984). A Further Empirical Investigation Of The Bankruptcy Cost Question // The Journal of Finance. Vol. 39(4). p. 1067-1089.
- Altman, E. I.; Haldeman, R. G.; Narayanan, P. (1977). ZETA< sup> TM</sup> Analysis A New Model To Identify Bankruptcy Risk Of Corporations // Journal of Banking & Finance. Vol. 1(1). p. 29-54.
- Altman, E. I.; Hotchkiss, E. (2006). Corporate Financial Distress And Bankruptcy: Predict And Avoid Bankruptcy, Analyze And Invest In Distressed Debt (Vol. 289). Wiley.
- Beaver, W. H.; Correia, M.; McNichols, M. F. (2012). Do Differences In Financial Reporting Attributes Impair The Predictive Ability Of Financial Ratios For Bankruptcy? // Review of Accounting Studies. Vol. 17(4). p. 969-1010.
- Bivainis, J.; Garškaitė, K. (2011). The System Of Diagnostics Of Bankruptcy Threat To The Enterprise // Business: Theory and Practice. Vol. 11(3). p. 204-212.
- Castanias, R. (2012). Bankruptcy Risk And Optimal Capital Structure // The Journal of Finance. Vol. 38(5). p. 1617-1635.
- Countryman, V. (1964). The Bankruptcy Boom // Harvard Law Review. Vol. 77(8). p. 1452-1461.
- Easterbrook, F. H. (1990). Is Corporate Bankruptcy Efficient? // Journal of Financial Economics. Vol. 27(2). p. 411-417.
- Garškaitė, K. (2008). Įmonių bankroto prognozavimo modelių taikymas // Verslas: teorija ir praktika. Vol. (4). p. 281-294.
- Gosnell, T.; Keown, A. J.; Pinkerton, J. M. (2012). Bankruptcy And Insider Trading: Differences Between Exchange-Listed And OTC Firms // The Journal of Finance. Vol. 47(1). p.349-362.
- Gruber, M. J.; Warner, J. B. (1977). Bankruptcy Costs: Some Evidence // The Journal of Finance. Vol. 32(2). p. 337-347.
- Helwege, J. (2010). Financial Firm Bankruptcy And Systemic Risk // Journal of International Financial Markets, Institutions and Money. Vol. 20(1). p. 1-12.
- Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2010 m. sausio–birželio mėn. apžvalga [interaktyvus]. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie LR ūkio ministerijos Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2010_01_06.doc>.
- Yoon, J. S.; Kwon, Y. S. (2010). A Practical Approach To Bankruptcy Prediction For Small Businesses: Substituting The Unavailable Financial Data For Credit Card Sales Information // Expert Systems with Applications. Vol. 37(5). p. 3624-3629.
- Januševičiūtė, A.; Jurevičienė, D. (2011). The Matter Of Bankruptcy: Theory And Practice // Science–Future of Lithuania. Vol. 1(3). p. 30-33.
- Jasienė, M.; Laurinavičius, A. (2011). Problems Of Credit Risk Management In Companies And Means Of Their Solution // Business: Theory and Practice. Vol. 10(1). p. 15-29.
- Jackson, T. H. (2001). The Logic And Limits Of Bankruptcy Law. Beard Books Incorporated.

- Kardelis, K. (2005). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus. p. 398
- Kataržytė, V.; Blažulionienė, L. S. (2010). Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje analizė // Akademinio jaunimo siekiai: ekonomikos, vadybos ir technologijų išvalgos. p. 106.
- Leland, H. E.; Toft, K. B. (2012). Optimal Capital Structure, Endogenous Bankruptcy, And The Term Structure Of Credit Spreads // The Journal of Finance. Vol. 51(3). p. 987-1019.
- Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (2011), 2001 m. kovo 20 d. Nr. IX-216.
- Lileikienė, A.; Kulyčienė, R. (2009). Statybos sektoriaus įmonių bankroto priešasčių analizė // Vadyba. Vol. 2 (14). p. 2-9.
- Loderer, C. F.; Sheehan, D. P. (2012). Corporate Bankruptcy And Managers' Self-Serving Behavior // The Journal of Finance. Vol. 44(4). P. 1059-1075.
- Mackevičius, J. (2011). Integrated Business Bankruptcy Forecasting Methodology // Verslo ir teisės aktualijos. Vol. 5(1). p. 123-138.
- Mackevičius, J.; Rakšteliene, A. (2005). Altman modelių taikymas Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti // Pinigų studijos. Vol. 1. p. 24-36.
- Mackevičius, J.; Silvanavičiūtė, S. (2011). Evaluation Of Suitability Of Bankruptcy // Business: Theory and Practice. Vol. 7(4). p. 193-202.
- Mitchell, J. (1993). Creditor Passivity And Bankruptcy: Implications For Economic Reform // Capital Markets and Financial Intermediation. Vol. 1 p. 197-224.
- Norkus, R.; Sinkevičius, E. (2012). Nemokumo procedūrų ir komercinio arbitražo suderinamumo klausimai // Jurisprudencija. Vol. 19 (4). p. 1459-1478.
- Ooghe, H.; De Prijcker, S. (2008). Failure Processes And Causes Of Company Bankruptcy: A Typology // Management Decision. Vol. 46(2). p. 223-242.
- Rugenytė, D.; Dagilienė, L.; Menciūnienė, V. (2010). Bankroto prognozavimo svarba ir metodai // Verslas: teorija ir praktika. Vol. 2. p. 143-150.
- Spaičienė J. (2010). Paprastojo ir piktybinio bankroto teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje 1918-1940 metais // Jurisprudencija. Vol.11(89). p. 83-89.
- Višinskis, V. (2005). Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios individualios (personalinės) įmonės ir jos savininko // Mokslo darbai. Vol. 69 (61). p. 36-43.
- Warner, J. B.; White, M. J. (2012). Bankruptcy Costs And The New Bankruptcy Code // The Journal of Finance. Vol. 38(2). p. 477-488.
- Weiss, L. A.; Wruck, K. H. (1998). Information Problems, Conflicts Of Interest, And Asset Stripping // Journal of Financial Economics. Vol. 48(1). p. 55-97.

RESEARCH OF COMPANIES BANKRUPTCY AND ITS PROCEDURE

Lukas Giriūnas, Aivaras Kazlauskas

Summary

The article examines the companies' bankruptcy, its procedure and the course of the latter, taking into account the fact that the problem of completion of the bankruptcy procedure has been encountered recently in Lithuania – only one third of the initiated bankruptcy procedures are finished. Such results of the done analysis of statistical data allow stating that the procedure of the companies' bankruptcy requires for new researches. The main areas of bankruptcy procedure, which have to be improved, were determined and new assessment directions of it were provided. Thus the practical study was conducted in the article in order to learn the course of the bankruptcy procedure and the areas, which need improvement, in Lithuania, and for this purpose the analysis of statistical data and theoretical review of the companies' bankruptcy were done.